

ABBAS AĞA NAZİR

(Əvvəli ötən sayımızda)

Abbas ağanın ilxıcısı, nökr-naibi Qazaxdan Qaraçöpəcən Dilicandan Şəmşəddinə və Şəmkiyə kimi olan ərazini ələk-vələk eləyirlər, amma ilxını tapa bilmirlər. Hara çapar gedirsə, əliboş qayıdır, ilxını gördüm deyən olmur... Salahlı ağsaqqalları yığıb Abbas ağaya təsəlli verməyə gəlirlər. Dili dinc durmayan Xoca oğlu zarafata salıb deyir:

- Abbas ağa, çox deyirdin ki, hürriyyət gəlsin, xalqım ayılsın. Bu da sənə hürriyyət, o qədər hürriyyət, yazdın, o da gəldi. Xalqımız ayıldı, sənəin də ilxını öğürlədi.

Abbas ağa dözə bilməyib:

-Xoca oğlu, - deyir, - səhvən var, bu, mən arzulayan hürriyyət deyil, bu, dərəbəylikdir. Mən hürriyyəti xalqıma arzulamışdım, oğruya-quldura yox, bu, hürriyyət deyil, qor-qodux zamanıdır, oğru-quldur əyyamıdır...

Könül, aldanma çərxə, bivəfadır,

İşi daim onun cövrü cəfadır.

Yüz il əvvəl Abbas ağa Nəzirə qismət olan hürriyyət bu gün bizə gələn demokratiyanın, aşkarlığın özü deyilmi? Burada deyiblər ki, tarix təkrar olunur, yaxşı-pis əhvalatları ilə...

* * *

Böyük zəka sahibləri üç şeydən birinin qurbanı olur: ya ehtiyac içində yaşayır, ya gənc ikən ölür, ya da övlad qoymadan gedirlər.

Qədim hind aforizmi

Tarixin yetişdirdiyi, bizə bəxş etdiyi elə dühalar var ki, tale onlara qeyri-adi istedad, yüksək vətənpərvərlik qismət etsə də övlad verməyib. Bəlkə də ilahi varlıq onları bu nemətdən məhrum etməkdə bir ailə, üç-dörd nəfər üçün yox, bütöv millət, xalq üçün yazıb-yaratmağa şərait yaradıb. Ona görə də bunun üçün çox da təəssüflənib kədərlənməyə dəyməz. Çünki onlar bizim üçün övlad qədər qiymətli irs, misilsiz xəzinə qoyub gediblər. Onların yaratdıqları əsərlər, xalq, millətə təmənnəsiz xidmətləri bizim üçün övlad qədər əziz və doğmadır.

Xalqımızın yetirdiyi dünya şöhrətli bəstəkar Üzeyir bəy Hacıbəylinin, ədəbiyyatşünas-alim Fəridun bəy Köçərlinin, tam artilleriya generalı Əli ağa Şıxlınskinin, general Abdulla ağa Ağabəyzaadənin, şair Abbas ağa Nazirin, İstanbulu dirijor çubuğu ilə fəth edən mayestro Niyazinin, general Abdulla ağa Bakıxanovun və bir sıra dahiələrin övladı olmayıb. Məgər onlar unudulubmu? Xeyr! Əksinə, elə bir xeyir-şər məclisi yoxdur ki, orada bəstəkar Üzeyir bəy, general Əli ağa xatırlanmasın.

“Arşın mal alan” operettası kinoya çəkiləndə filmin ilk baxışına müəllif Üzeyir bəyi də dəvət edirlər. Üzeyir bəy əsərə baxıb bəzi ixtisarlara görüb məyus olur. Ondan əsərinin kino variantından xoşu gəlib-gəlmədiyini soruşanlara deyir:

-Siz bilirsiniz ki, mənim övladım yoxdur, tale məni bu nemətdən məhrum edib. Ona görə də mənim hər bir əsərim mənim övladımdır. Siz nə üçün mənim “Arşın mal alan” adlı övladımı şikəst etmisiniz?!

Mən ömrümün qırx ildən çoxunu böyük sərkərdəmiz Əli ağa Şıxlınskinin hərbi-elmi fəaliyyətini və döyüş yolunu öyrənməyə həsr etmişəm. Bu sahədə elmi-publisistik fəaliyyətimi yenə də davam etdirirəm. Bunun üçün peşman da deyiləm. Çünki bu şəxsiyyət bütün şüurlu ömrünü Azərbaycan ordusunun yaranmasına, Azərbaycanda hərbi elminin təməl daşının qoyulmasına həsr etmişdir. İftixarla deyə bilərəm ki, özümü generalın mənəvi övladı hesab edirəm. Çünki zaman, dövr elə gəlib ki, vəzifədə olan bəzi naxələf övladlar ancaq ata-babasını təbliğ və tədqiq etməklə məşğuldur. O ata-baba ki, onun

Xoştəb nazir

xalq arasında, xalqa verdiyi bəhrə nə Üzeyir bəyin, nə general Əliagının, nə Fəridun bəyin, nə də Abbas ağanın elədiklərinin on-on beş faizi qədər deyil. Bəziləri Üzeyir bəy haqqında çox yazıb danışsalar da, 1964-cü ildə on cildliyinin birinci cildi nəşr olunan vaxtdan əlli il keçir. Lakin indiyədək Üzeyir bəy əsərlərinin cəmi dörd cildi çıxıb. Vəssalam!

1989-cu ildə Qori müəllimlər seminariyası haqqında veriliş hazırlayanda Üzeyir bəy əsərlərinin tərtibatçısı, 91 yaşlı Qubad Qasımovla da görüşdüm. Sözarası soruşdum ki, Qubad müəllim, Üzeyir bəy əsərinin qalan 6 cildi nə vaxt nəşr olunacaq?

-Oğul, - dedi, - belə getsə heç vaxt. Mən qocaldım, artıq gözlərim görmür. Başqa heç kəs də bu, zəhmət tələb edən ağır işlə məşğul olmaq istəmir. İndiki zamanda hər kəs öz ata-babası ilə məşğuldur. Üzeyir bəyi yubileydən-yubileyə yada salırlar.

Ömrünü nadanlar arasında keçirən hürriyyət şairimiz Abbas ağa Nazirin sağlığında Fəridun bəy Köçərlidən başqa onun şəxsiyyətinə və poeziyasına qiymət verən olmamışdır. Saf, qəlbi nurlu olan Nazir qaranlıq kənd mühitində qələminə sarılıb qiymətli əsərlər yazdı, dahi Fəridovsini ilk dəfə doğma dilimizə tərcümə etdi. Amma qədər-qiyməti bilinmədi. Dəyişən quruluş zamanın abı-havası onu tamamilə unutturdu. Heç kəsdən mükafat ummadan bütün varlığı ilə aqlının bəhrəsini, ürəyinin odunu xalq yolunda yandıran şair Nazirin əsərləri yüz ildən çox arxivlərdə toz basa-basa qaldı.

Respublika Əlyazmalar İnstitutunun əməkdaşı, alim dostum Arif Ramazanovun, tarix elmləri namizədi, xeyirxah bacımız Tahirə xanım Həsənzadənin və sənətkar dostum Seyfəddin Məmmədovliyəvin köməkliyi ilə Abbas ağa Nazirin əsərlərini toplayıb nəşrə hazırladım. Qoy çoxdan unudulmuş şair babamız Abbas ağa Nazirin ruhu rahatlıq tapsın. Vətən torpağı ona qu tükü qədər yumuşaq olsun. Amin!

Şair Abbas ağa Nazirin şeir və poemalarını ilk dəfə küll halında nəşr etdirməkdə məqsədim ondan qazanc götürmək deyil. Əksinə, bu vətənpərvər şairin əsərlərini şəxsi məvacibim xərcinə nəşr etdirdim. İstəyirəm ki, belə gözəl əsərlərdən xalqım xəbərdar olsun. Açıqlığı deyim ki, bu fikri ilk dəfə mənə təlqin edən unudulmaz ədəbiyyatşünas-alim Fəridun bəy Köçərlinin 1914-cü il noyabrın 12-də Abdulla Şaiqə yazdığı məktubun bir cümləsi oldu. Fəridun bəy cavan dostu Abdulla Şaiqə yazırdı: “Bilsəniz ki, əsərlərimin çap olunmasından mənim niyyətim pul qazanmaq deyil, ancaq ədəbiyyatımıza cüzi xidmət etməkdir.”

Zəngin ədəbiyyat tariximizdə öyrənilməmiş, indiyədək oxuculara çatdırılmamış Abbas ağa Nazir kimi şairlərimiz çoxdur. Sağlıq olsun, Fəridun bəy demişkən, bu cüzi xidməti gələcəkdə də davam etdirmək fikrindəyəm. Neçə illərdən bəri əsərlərini minbir əziyyətlə topladığım Kazım ağa Salik Şıxlınskinin (1781-1842), Əbdürrəhman ağa Dilbazoğlunun (1755-1806), Mustafa ağa Nasir Qiyasbəylinin (1850-1890), İsgəndər ağa Qiyasbəylinin (1820-1873), Mirzə Nəbi Qayıbov (1810-1869), Hacı Rəhim ağa Dilbazovun (1823-1875), Yəhya bəy Məhəmməd ağa oğlu Qazağının (?-1841), Mirzə Səməd Daşsalahlının (1882-1965), Alazan Baycanın (1913-1989) - haqqında az çox məlumat olan şairlərin əsərlərini toplamışam nəşr etdirmək niyyətindəyəm.

Hələlik Abbas ağa Nazir əsərlərinin tam külliyyatı maddi imkansızlıq üzündən mümkün deyil. Bu günlərdə alim dostum Arif Ramazanov arxivdən Abbas ağanın əlyazma-tərcüməsini tapıb. Nazirin nə sağlığında, nə də sonralar işıq üzü görməyən bu nadir tərcüməsi 2006-cı il fevralın 11-dək itmiş hesab olunurdu. Əsərin adına yalnız Fəridun bəy Köçərlinin tədqiqatında və Abbas ağa Nazirin Lev Tolstoy məktubunda rast gəlirik.

Dahi Lev Tolstoyun “Çoxmu lazımdır insana torpaq” povestini ustalıqla nəzmə çəkən Abbas ağa Nazirin tərcüməsini Fəridun bəy Köçərli səlis və aydın tərcümə kimi qiymətləndirir. O yazır: “Bu pürməna hekayəni Nazir cənabları açıq və sadə dildə ana dilimizə nəzm ilə tərcümə edibdir. Belə ki xırdaca uşaqlar və azsavadlı adamlar da onu oxusa başa düşə bilər. Heyfa ki, bu əsər hələ çap olunmayıbdır.”

Əsər iki çap vərəqi həcmindədir.

Şamistan NSSZİRLİ,
Həsən bəy Zərdabi
adına
Respublika mükafatı
laureatı.